

Hainakuu

1. päiv
2008

Nummõr
14 (158)

Leht mass erälde
ostõn 5 kruuni

UMƏ LEHT

V Ö R O M A A R A H V A U M A N K E E L E N L E H T

Vahtsõliina laadust ja hainaniitmise võistlusõst

Kae lk 2

Võromaa kihlkunna: Vahtsõliina

Kae lk 3

Ruitlanõ: kunstnigu ei mõista rahha tetä!

Kae lk 4

«Eesti Looduse» Võromaa nummõr

Aokirä «Eesti Loodus» piimakuu nummõr kõnõlõs Võromaa. Kirämiis Konnula Margus kirotas tuust, mink poolest Võromaa «ummamuu-du» om ja hoiatas, et tan tohe-i autoga õkva sõita: sõit või lõppõ kraavin.

Võromaa muusõmi juht Toomiku Siiri pruuv seletä, määndse omma võrokõsõ ja määndse aša Võromaa aoluun omma seo rahvakibõna olõmist mõtanu. Luuduskait-sõst tegevä juttu Rohu Urmas, Poltimäe Ena ja Saarnits Pille, kotussõnimmi uurja Saarõ Evar kirotas Võromaa mäenimmist ja Raudoja Ahto Haani luuduspargi vannost talojuunist.

Viil märgotas Jüvä Sullõv tuust, kuis võro kiilt ärhäõmisest

pästä. Tomsoni Pille om uurnu vannõ Karula talokaartõ ja kirotas tuust, midä põnõvat saa noist vällä lukõ umaigsidõ talõmaiõ kotsilõ.

Kaarna Ivi jutt om Võromaa mõisapargõst, Kärgenbergi Helina kirotas Ess-suust, Kivistigu Maris matkaratust, Soesoo Alvar põnõvast maastigust ja Relve Hendrik tuust, et Võromaa om põlispuiõ kuningriik.

Ruthe Ain tege juttu ka üttest halvast ašast – keskunnainspektsioon löüd egä veitkese ao takast, et määnegi tarõkõnõ om pistü pant jõõ vai järve viirde säändse kotussõ pääl, kohe tuud tetä ei tohe.

Jaetas «Mino Võromaa» avvohindu

10. hainakuu pääväl kell 13 tennätäs Võro instituudi moro pääl 21. «Mino Võromaa» jutuvõistlusõ parõmbit kirotajit ja näüdätäs võistlustõiest kokko säetüt latsiraamatut «Tähekipõn ja kuumuro».

Timahavvatsõlõ võrokeelitside kirätõie võistlusõlõ saadi 129 kirotajat kokko 144 tüüd, noidõ siäst valõ hindaja raamatuhe 67 tüüd.

«Tähekipõn ja kuumuro» om raamat latsõlt latsõlõ. Raamatuhe om pildit tennü kunstnik Parisõ Pia.

««Mino Võromaa» juttuvõistlus õlõ seo aastak kimmamb ku inne,» kõnõlõ võistlusõ kõrraldaja Laube Kadri Võro instituudist. «Kirotajit õlõ mincvaasta kühl inamb, a jutu õlli timahavva parõmba. Kirotajil om, midä üldä ja minkast

huvitavalt kirotä.»

Laube Kadri nimmaš, et «Mino Võromaa» raamadõ omma võro keele oppajidõ meelest hää lugõminõ nii cesti ku võro keele tunnõn. Samavannuidsi latsi kirätükke om tõisil latsil põnõvõ lukõ. Saman avitasõ latsi kirja pantu vanavanõmbidõ ja vanõmbidõ mälehtuse alalõ hoita kombit ja kultuuriperändüst. Hindä kirotõdu jutu raamatun artrükmine and julgust ja härgütäs ka edesi vahtsit juttõ kirotama.

Latsi ja nuuri võrokeelitside kirätõie võistlus naas pääl 1987. aastagal Võro hariduskuundisõ iistvõtmisõl. 2000. aastagast pääl kõrraldas ettevõtmist Võro instituut.

Perimüskultuuri suvõkuul koolilatsilõ

Kuu ao peräst, 1.–3. põimukuu tulõ Võro instituudin joba kuvvõs 12–17. aastaid silõ koolilatsilõ mõtõld perimüskultuuri suvõkuul.

Laagrin saa oppi võro kiilt, lähkümbält tutvvas saia Võro liina aoluuga, proovi tuud, kuis om anda uma helü lastekas.ee Jussimultika tegeläisile. Saias inamb tutvvas rahvakallendriga ja tetäs esi vahtsõ aasta kallendri. Üts

õdak kõnõldas sannast, opitas vana-ao sannakombit. Kõik oppusõ omma võro keelen.

Laagrihe oodõtas latsi ja nuuri üle vana Võromaa. Hindäst saa teedä anda nika ku seo kuu 21. päävani.

Inamb teedüst saa Laube Kadri käest tel 511 7348 vai kadriglaube@hotmail.com.

Võõpsoh tetti tiatrit!

RAHMANI JAN
info@umaleht.ee

Suvidsõ püürüspäävä aigu sai Võõpsost neläs pääväs tiatriliiin – jõõ veeren sadaman mängiti suvõtökkü Pristan.

Tiatrist om rassõ kirotä. Noid, kiä tiatrist kirotasõ, kutsutas kriitikis ja tuu tähendäs, et nä piät tiatritükke maaha laitma, kriitikat tegevä. Mul ei õlõ tükü Pristan kotsilõ midägi halva üteldä, tuuperäst lõpõski tankotussõn mu «arvustus».

A tüküst kirotä õks või. Pristan, kon omma tegeläisõ seo kalda miis ja töösõ kalda miis ja üts tudõng, kiä vannu juttõ kogu, om Ruitlasõ Olavi ja Ilvesse Aapo illos kingitüs Võõpsõ liinalõ. Autori omma püüdnu jutusta Võõpsõ luku, luku tuust, kuis suur ja tähtsä sadamaliin väikus ja tsipa nigu veerepäälitse küälõ ja muutunu.

Mõnõ aasta iist, ku Ilvesse Aapo Eurovisiooni seltskunnaga Türgimaal käve, kirotõ tä Uman Lehen luv tuust, et Istanbul om nigu Võõpsõ. Tuu õlõ illos võrõrõlus, esieranis Võõpsõ puult kaiõn. Säändsesama

suurõ liinana näütäs Võõpsõ ka Pristani tükü – sadaman käü elo, sõitva laiva, kaubõldas siidi ja tubakuga. Ja tollõn kaubaliinan om sõta, tapõlust ja armastust. Poiskõsõ mängvä ütstõsõlõ vempõ ja tapõsõ tütärlatsi peräst, a tütärlatsõ kaesõ jõkõ ja uutva õnnõ, miä järgmädsõ lodjaga sadamalõ piäsi jõudma.

Lavastust om hää kaia. Aig ei jooõ, a käü tasaligu kalamehesammuga. Et larmiga kallo är es hirmutanu. Tuu om lavastaja puult häste vällä märgit. Vanõmuisõ miis Hansingu Meelis, kiä tükü lava pääl säää, om mu meelest uma tüüga häste toimõ saanu.

Niimuudu sis. Tükü om häste kirotõ, kõrraligult lavastõ, a kuis om mängmisega? Jälleki häste. Räpinä tiatrirahvas om innegi uma hää mängmisega silmä paistnu, a seo kõrd õlli nä esihindäst kah üle. Säänest tunnõt, et tego om mängmisega, ei jää. Jääs tunnõ, et puuriida ja suitsuaho man om seo kalda miis ja jõõ pääl paadin töösõ kalda miis ja et nä ommaki ja piätki tan olõma. Ja kõik töösõ, kiä ümbretsõõri toimõndasõ, omma kah seo sadama rahvas, tastsamast, omma tan kõikaig käünü ja käävä edesi. Niimuudu õlõt-

LEPASTE AARE PILT

Lodjamiis livan kõnõlõs Võõpsõ tütrigulõ Almalõ ilosat juttu umast pedäjädsõst häärberist tõsõl puul järve.

ki tiatritükü kaiõn hoobis töösõn maailman.

Tegeläisi om hulga ja tuu vast omgi tükü ainumanõ viga. Viga tuuperäst, et väega rassõ om kõkkõ taad rahvast vahtsõst kokko saia, et lisa-

ctendüisi mängi. A vaia olõs, selle et kimmäle om hulga noid inemiisi, kinkal Pristan kipõl püürüspäävä aol kaemalda jäi.

Ma esi kaenu kah viil tõist kõrda.

Timahavanõ Kaika suvõülikuul tulõ jäl Kaikal

Kaika suvõülikuul tulõ timahava 8.–10. põimukuu pääväl (8.–10.08.) Karula kihlkunnan Kaikal. Seo om 20. kõrd suvõülikuuli pitä. Ka edimäne Kaika suvõülikuul peeti Kaikal, kost om saanu ka üritüse nimi.

Võrokõisi suurt suvist kokko-saamist kõrraldasõ seokõrd Kaika kandi inemise (Karula hoiu ühing) Võro seldsi abiga. Plaanin omma loengu, kultuuri-programm, latsikoolitus, huvisõidu.

Saa kuulda chtsät karula kiilt (Kivi Luule kõnõlõs umast Apja külast), hääd kokkovõtõt võrokõisi ja tõisi soomõugriläisi käckäügist viimädsõ 20 aasta jooõl (kõnõlõs Kama Kaido), üle hulga ao kõnõlõs Võromaal tähetiidlänc Kasagu Enn jnc.

Lähemb teedüs: Treimuthi Tea, pääkõrraldaja, tel 5344 1780, teatreimuth@gmail.com; Jüvä Sullõv, Kaika suvõülikuuli rektor, tel 5554 3727, juvasul@ut.ee.

20. Kaika suvõülikuul Kaikal 8.–10.08.2008, kava:

Riidi, põimukuu 8. päiv

11.30 buss sõit vällä Võro kerigu mant
14 suvõülikooli aloustus
sõnavõtmisõ: vallavanõmb Tõntsu Tiit ja kõrraldaja

Suurilõ

14.30 Jüvä Sullõv: Kaika suvõülikuul 20
15 Elleri Kalle: Karula kandi keelest
15.30 Ojala Uuno: Kaika koolilugu
16 Koemetsa Enn: mõtskundõ aoluust
16.30 Rohu Urmas: Karula rahvuspargist

Latsilõ

14.30 hobõsõsõit
19 võrokeelidse Jäno-Jussi multiga

17.15 latsi näütemänge: «Ilimari košankäük» (Käapä kuul), «Mõmmibeebi», «Kuldmuna» (Vahtsõliina kuul)
19 arotus «Midä tetä väikeisi maakuulõga?»
pääarotaja: Kõva Kalvi ja Viardi Piitre
19.50 iloõdak: Talliina Võro seldsi «Liiso», «Lõkõriq»
23 üülaulminõ tulõ man. Iist võtva Eda-Kai Simmermann, Väiku Hellero ja Võromaa laulunaasõ. Samal aol: filmiõdak (võrokeelidse filmi ja telesaatõ)

Puulpäiv, põimukuu 9. päiv

Suurilõ

7 hummogunõ mõtsankäük Visnapuu Kalmeriga
9 Kõivupu Marju: Võromaa ku tarku ja tiidjide inemiisi maa
9.30 Tomsoni Pille: Karula vannust sõõrumaiõst
10.30 Merila Helbe: Lattigu Jaanist
11 Apja Luule: Apja küälõ aoluust ja mõtsatüüst
11.30 Rangõy Øyvind: võro ja nynorski keelest

Latsilõ

9–12 tüütärõ: lambidõ pügamine
14–17.30 mesinigu man käümine

12.15 Lüllemäe koolilatsi Lattigu Jaani teemalinõ etteastminõ
14 Kaika kandi kaeminõ kas bussiga (juht Drenkhani Jüri) vai uma jalaga (juht Saaroni Arno)
19 Talliina Võro seldsi tiatritükü «Kommunistligu partei manifest»
21 Lüllemäe kultuurimaja segäandsambli, simman
23 üülaulminõ tulõ man. Samal aol filmiõdak

Pühapäiv, põimukuu 10. päiv

Suurilõ

9 Viselä Agu: kerigukellä akustiga ku kultuurimutõl
9.30 Kasagu Enn: labatiidüs ja liivavastatus
10 Pajusalu Karl: võro keele aoluust
10.30 Kama Kaido: võrokõsõ ja tõsõ soomõugrilasõ 20 aastakka ildampa
11 Kauksi Ülle ja Reimanni Nele: latsi oppamisõst

Latsilõ

9 tüütärõ: Preismani Kaili ja Freibergi Liiian
10.30 Navitrollä maalitarõ

12 Kaika latsi kandlõmäng
12.30 suvõülikooli lõpõtaminõ
14 lät vällä buss Kaikal Võro

Kõikaig om nätä:

pildinäütüs «Kaika suvõülikuul 20», maalinäütüs Karula maalilaagri tõiset, paigapäälitside seltsõ tutvustus, Karula kihlkunna sugupuiõ näütüs Karula rahvuspargi keskusõn

UL

UL

Laadulidsõ Vahtsõliinan: laat oll' torrõ, ilm oll' hää!

Vahtsõliina om tunnõt uma egä-aastadsõ suurõ laadu perrä, midä peetas piimäkuun. Nii oll' ka seo aasta 21.–22. piimäkuul Vahtsõliinan maarahva laat.

Kävemi laadun ja kūssemi inemiisi käest, mis nä seost laadust arvasõ, midä huvitavat nä oli ostnu ja midä viil osta plaanitsi.

Püüdsemi neo inemise pildi pääle kah.

**KADAJA TÖNIS JA
PEEDOSAARÕ KAISA**

Rimmi Heino (60), bussijuht Vahtsõliinast: Laat om torrõ, ilm om hää. Olõ ostnu aho-roobi ja kängä, celä sai kah ütte-tõist ostõtus.

A ku viil midägi näe, mis miildüs, sis osta tuu kah viil är.

Laursoni Piitre (51), kultuuri-kõrraldaja Võrolt: Laat om illos ja ilm om illos. Nigu egäl aastal Vahtsõliinan. Ma tii siin tüüd, selle olõ-i aigu olnu midägi osta viil, a plaani osta maa-sinki. Mul om kimmäs müüjä, timä käest olõ kõgõ ostnu.

Kärmasõ Liina (25), reklaami projektijuht Talnast: Laat om peris hää – illos ilm om ja laat om hääs vahelusõs liinacelõ. Plaanin om osta mõni ilokujukõnõ. Kaupa om muido pallo, lövvüs säänsit asju, midä muial ei näe, näütuses vannõ antiikasjo.

Lauk Ants (60), müügimiis Rõugõst: Laat om hää, nigu minevaastagi. Et ma esi olõ müügipunktin tüül, sis ei saa tervet laadatralli kaia. Muido läävä kängä häste, kuigi ostjit võinu kõgõ rohkõmb olla. Esi olõ ostnu kodokraami.

Kallasõ Martin (17), opilanõ Sõmmõrpalost: Laat miildüs väega, ei olõ hätä midägi. Esi ei olõ viil midägi ostnu, a õkva plaani osta üte suurõ pehme kunna – säääl om hää pääl istu. Kõgõ parõmb miil om tuu üle, et süvvä om kah!

Kikka Aila (37), näputüü-oppaja Võrolt: Laat miildüs häste. Väega hää om, et käsitüüplats om timahavva eräle taast muust põhikaubast. Esi midägi viil ostnu ei olõ, a tahasi jaaniõdagus midägi hääd osta.

Silla Silver (51), kaitsõliitlanõ Pagana-maalt: Laat om torrõ. Eclä es saa tulla, a ega midägi es kaoda kah. Olõ ostnu joba viinamafastigu, majapidämiskraami ja Saarõmaa leibä. Kõik olõ saanu, midä plaanin oll' osta ja ku midägi hääd viil silmä jääs, sis osta tuu kah är.

Uibo Ruth (44), spetsialist Võrolt: Laat miildüs häste. Esi olõ ostnu mett ja sõira. Plaanin om osta sepäkonksu kah.

Mõistusõ Daisy (57), kokk Karpist: Olõ ostnu joba kalla, korvi ja paar korvi omma viil noorõpere käen. Mullõ miildüse päämidselt poimidu aša.

Rohkõmb ei plaani midägi osta.

Ranne Piret (36), kundõjuht Talnast: Laat om illos, rahvast om küländ ja ostminõ om peris hää. Seo laat ei olõ viil midägi ostnu, kuiki plaanin om hindäle iks üts ijätüs osta.

Suvi om käen!

Ja omgi käen suvi. Om hainaaig, a ka tuu aig, ku egäl puul esisugumaidisi üritüisi ja ettevõtmiisi kõrraldõdas.

Tuuperäst om ka Uma Lehe märgotusõ kül mutunu tõistsugumadsõs.

Uma Lehe suvõreporteri omma joba käinü mitund suurõmbat ettevõtmist kaeman. Paiga pääl omma nä inemiisil hõlmast kinni haardnu, et küssü, midä inemise arvasõ tuust üritüesest, mille tuu näide meelest hää om ja mõnikõrd laembalt ilmaelo kotsilõ kah.

Säänsit kūsümiisi om meil plaanin tetä sügüseni vällä. Uma Lehe lugõjilõ soovitami suvõl ümbre kaia, nii pallo, ku jõudu om. Kävvü laadul ja tiatrin, võistluisil ja muil üritüisil, miä kodo lähkül kõrraldõdas.

Ja üritüisi kõrraldaja võinu umist asust meile kah teedä anda. Ku häste lätt, saava suvõreporteri tulla ja hääst ettevõtmisõst ka lehelugõjilõ teedä anda.

Ilosat suvõ kõigilõ!

RAHMANI JAN

UMALEHT

Telmisenummõr 00917

Ilmus egä katõ nädäli takast tõsõpäävä

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro

E-post: umaleht@umaleht.ee; info@umaleht.ee

Päätoimõndaja kt: Jan Rahman 78 222 21, 56 606 494
info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org laivi77@hotmail.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster 56 213 177
mariko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF

Trükjä: AS Võru Täht

Leht Internetin: <http://www.umaleht.ee>

Lehe välläandmist tugõva:

Riiklinõ programm «Lõunaeeesti kiil ja kultuur»

Vikat vai trimmer?

24. piimäkuu pääväl peeti Haanimaal Plaani mäe otsan vikatiga hainaniitmise võistlust. Platsi oll' tulnu pallo rahvast, kedä kõva tuul ja vihm es sekä. Uurõmi võistlõjijõ käest, kumb om näide meelest parõmb, vikat vai trimmer? Ja kummaga sis koton niidetäs? Tull' vällä, et vanamuudsa aša nigu vikat omma iks täambädsel pääväl kah hää.

Pargi Veiko (24) Vahtsõliinast: Koton niidä rohkõmb traktori ja niidumassinaga, vikatit nii tihtsäle kätte ei võta.

Ku tahat trenni tetä, sis tulõ vikatiga niitä, ku hain v a i a m a a h a saia, sis niidä iks trimmeriga.

Rauba Sirje (56) Võrolt: Koton ümbre kūrvidsapuhma niidä seo vikatiga, a muido omma meil murutraktori ja trimmeri ja sändse aša kah olõman. Sis ku mu imä elli, sis sai kõik hain lehmile vikatiga tettüs, sis es olõ meil niitmismassinit. No vikat om iks huvitav.

Mee Ats (43) Mustahambalt: Koton niidä tuuga, mis ette juhtus, a vikat om iks kõgõ kõvõmb.

Hää, et säänsit võistluisi tetäs, hää jahutaja ilm oll' kah, kuumaga olõs tan är koolnu. Kuiva haina om halv niitä kah.

Luku Eero (18) Haanist: Koton niidä vikatiga. Esä niit kõik aig vikatiga, vahpäääl niidä esi kah. Trimmerit ja sändsit asju ei pruugi.

Kuiva ilmaga om trimmer parõmb, likõ ilmaga jäl vikat. Vanna kuionut haina om halv vikatiga niitä.

Kunnus Andres (51) Meremäelt: Koton niidä iks vikahtiga nii pallo ku vaia om, vahpäääl tarvida trimmerit kah.

Vikaht õks om parõmb ku üts-kõik mäene muu riist.

Udumäe Valev (56) Plaanilt: Koton om trimmer ja muroniitjä, kannolõ niidä vikahtiga. Egäl ašal omma uma hää ja via. Kodohoovi saat muroniitjaga kipõlt är niitä. Vikahtiga jäl võtat haina parõmbahe. Mařapuhma ja uibidõ ümbre niidä kõik vikahtiga. Trimmeriga, näet, lasõt muido puhma katski.

Küsse **PEEDOSAARÕ KAISA**

